

Gyűjtő: IMRE MÁRIA

Gyűjtés ideje: 1964. márc. - ápr.

TART.: A hágyománycsok paranti gardódkoddás
ismeretanyagáa és növényise Szenna
börségben
(ARATÁS)

23 lap

Földrajzi mutató: SZENNA

Szakmutató: VII/a, XXVIII

Iratgyűjtő

MSZ 5617

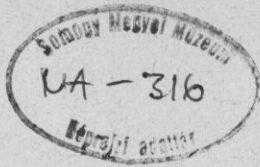
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Seltörődés

Abonnetre az egyesítés ltk. 820-as tükli áldl.

IV/64/5 820

RIPPL-RÓNAI MŰZEUM
KAPUSVÁR
Telefon: 23-74. — Postafiók: 70.

A hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyaga
és szókincse *Szeuue könyvben.*
/aratás/

Gy: *Szeuue dia'ria, tanárképző kör. hely.*

Pécs, Anus u 20.

A Zselicnek külön, környezetétől több vonásban elütő nyelvjárása a szennai nyelvjárás.

Szenna Kaposvártól délre 7 km-re fekszik. Autóbusszal lehet megközelíteni, vasutállomása nincs.

A község nevét 1443-ban Zana, 1444-ben Zenna alakban említik, mint a kaposvári vár tartozékát. Eredeti magyar település. Lakói többségben reformátusok. A tulnyomóan földművelő lakók mellett sokan járnak be Kaposvárra dolgozni. A faluban egy termelőségvetkezet van.

A/. Előkészületek az aratásra.

I. A kalászosok fajtái. A buza részeinek nevei.

1. Buza

"Buzából készül a kalács és a kenyér" /Fekete József/

"A rozsot jobban kenyérbe használják" /Kovács János/

1/a. Tiszta buza

"Abba nincs semmi más. A rozs buza aj is éppen csak rozs, az a tábla rozs. Különösen nyárba jó a rozsliszt a buzaliszttel keverve /Fekete József/. Se búkköny, se konkó nincs benne /Kovács János/".

2. Őszi buza, Tavaszi buza

"Februárba, ha lehet ugy február vége felé vetik. A termésé né kissé csökéjebben terem, mind az őszi buza, mer az őszi buza jobb, több termést ad. /Fekete József/ - Október elejibe vetik, október - november közt. Mihelyt a föld megengette, akkor vetették a tavaszi buzát."

2/a. "Nálunk nöm szokás. Ha az időjárás miatt nöm kerüt rá sor, akkor tavaszi buzát vettek, az ritka eset vót. /Fekete József/ - Ki-

egészítettésre vetik, tavaszi fődékbe vetik, amibe árpát kőne vetni. Itt csak az utóbbi időben van." /Kovács János/

2/b. "Régebben, 15 évve francija kopasz buza, francija ködmentes buza - nem hozott pejvót sem. A francija buzának nem vótak hosszú szárajai, a jószág jobban ötte. Székács buza - talákos: hosszú szára, szurozs vót, de jól füzetett. Pirozs buza - apró szömmü vót, de nagyon kiadós, sog vót a liszt tartalma, süja nyócfan - nyócfakét fokos fajsuju vót, - csak egy esztendeje termelik. Bánkúti buza - szép fehér, szalmás kalászos vót. Olasz buza - itt nem terméték. /Fekete József/ Somogyi tarbuza - kivót nemesidve, apró szömmü, vörös, acélozs buza vót, alacsonyabb izs vót, uradalmakbu szoktuk cseréni. Székácsi buza - nagyobb szömmü vót, így gazdag szára hamar ledüt. Ezerkéccázás talákos buza - bő termő vót". /Kovács János/

2/c. Francija kopasz buza - ha virágzásba ködöt kap, nöm ért neki, ennek jobb minőségü főd kell, mer erőzs szálakat termel, jobban huzza a fődü a termékanyagot. Trágyás fődbe vetik. Neköm ezerkéccázás kadráton termött eccör tizenhárom mézsa. Székács buza - a talággya szurozs, nöm vót jó téli takarmányra. Enné nöm számított, hogy mijen a főd, mer hármás forgó vót. Pirozs buza - apró vékony feje vót. Aszt monták a mónárok, hogy a liszt tartalma, több mint a másik buzának. Bánkúti buza - a talággya mijatt lefekütt, nehéz vót learatni. Ha edüt virágzás alatt, akkor gyöngén fizetött. A talákos, bánkúti, székács, ezek akár melik fődbe léhgtnek, a francija ködmentesnek jó főd kő." Bánkúti buzát közösen hozattak a környező uradalomból.

3. Rozs, Rozsbuza.

Lisztje barnább színü mint a buzának. "Keveset termének, jobban zsuppos épületeknek."

4. Magyarfajroz

"etyyszömmü gömböjü kalászos. Id nöm vát be. /Kovács János/

Negyven - negyvenkettő szöm izz vót benne./Fekete József/

Némét rozs - vastag vót és négyzsögletös a kalásza /Kovács János/.

Hatfankét - hatfanhárom szöm vót"./Fekete József/

5. Árpa

A malacnak adják mielőtt rátérnek a kukoricára. "Alacsonyabb szár vót, és erőzs vastag fej, őszi és tavaszi árpa vót ebben is. Sokszor a tavaszi árpát el lehetett adni házi sörárpának.

5/a. Az őszi árpa "jobb fizető, de értékösebb a tavaszi. /Kovács János/ Disznóknak adták, takarmányozásra hasznáták."

5/b. Az őszi árpa lehetett négysoros árpa, hatsoros árpa.

6. Zab

A lónak adják abraknak, sokszor árpát is adnak, de gyakrabban zabot.

6/a. Magyar zab - "kiesi feje vót, zászlózs zab, valami nömösített fajta vót". /Kovács János/

7. Keverös buza

"Anná izz inkább nöm vetnek, mer a rozs előbb érik, mind a buza. A buza köszt mégis keverődik a rozs közibe. A sāróva vággyuk ki. Egyelezs buza /Kovács János/ - ha nem vákta ki a buzábu a rozst, akkor felezs lött. Kéccörös. Itt nem vetették.

8. Gabona - Kalászos gabona - a buza, rozs, árpa, zab közös neve.

8/a. Nem.

8/b. Elet - itt nem, de az adatközlők szerint az Alföldön Szolnok megyében használatos ilyen értelemben.

8/c. Nem.

10. Hajdina

"A tāró fő lett szántva, ebbe vették a hajdinát.

Juliusba vették e. Akármilyenbe löhetett vetni. Kis babica - ajjára
ëccsomó összefogott hajdina. - Meséli, hogy szokták mondogatni a fa-
luban - "nincs még Szennába menyasszony, mer hajdina babica van ámmá?"
Köles - itt nem termelték, de ez sovány talajon is mindenhol megterem.
A hajdinát kaszával aratták, rendszerint az asszonyok huzták össze
"grábláva" egy csomóba hordták össze és összetekerték. Sokféle ételt
készítettek belőle: "hajdinkása levezs izzs finom vót csibehussa, haj-
dinaprósza " az utóbbit süttötték, régebben készítették.

12. A buza május utója felé szárba szökken, hozza ki a
fejét, kihánynya a fejit. Kalásza, virága "szöme" ismeretes. Sása -
ezt a levelének mondják.

12/c. Kalásza, buzafej

12/d. "Buzaszöm" - kicsit hosszukás és gömbölyü.

12/e. Talák /Fekete József/

Polvája, póvája /Kovács János/

12/f. Talákja /Fekete József/

Bajca /Kovács János/

12/g. Szár, szára -

alomnak, jószágok alá, szükség esetén a jószág
etetésére is használható. Nem szokták tüzelni kemencében. Szakajtóko-
sarat "zsuppszámábu csinának, mékast izzs kötnek bolüle, bezsuppolik
vele a házakat." /Kovács János/ Ha etetik vele a jószágot előzőleg szecs-
kának megvágják.

12/i. Pojva - polva -

A jószág etetésére, téli takarmányra használták.

12/k. Nincs.

12/j. Töreg -

"keverve van a polváva, szöma szálaji is vannak,

a jószág ugy őszi mög. Ha a buza összehordásakor jó száraz, akkor sok a töreg. Ha szárazabb a gabona, apróbb a töreg, ha nyirkosabb a gabona, akkor a töreg öreg.

13. A buzát "evetöttük október elejibe, négy hét muva csirzik ám a buzánk, möggyarapodik. A gazda tavassza kiment a határba: aszt monta mögnézöm a buzámat, hogy nem-e van benne főfagyás, nem-e pálott ki. Aszt monta: szépön csoprosodik az én buzám. A földet főszántják, ha jó a föld és nem hantos, akkor boronáva éboronáják, utána minden gazda mögnészte. /Fekete József/ Ha mögérött, akkor monták: möhetünk má aratni. Kaszáva aratták, hárman vótak: kaszás, marokszűdő, késekűdő. Ez vót egy banda. Osztán gyütt a gabonahordás."

14. Lábonn áll -- főnnáll

II. Következtetések és jóslások a termés milyenségére

"A rozsra mondják, ha Szengyörgy napkor/április huszennégy/ é tud bujni a rozsba a varju, akkor jó termés lesz. Szengyörgy napkor már kihányta a fejét a rozs. /Ezt mondta Fekete József, Kovács János, ugyanigy ismerte ezt a szokást bár a kánya madárral tudta elmondani./ Ha a május száraz, akkor nő várjunk bő termést. Ha száraz fagy van télen, az tönkreteszi a buzát. Ha májusban négy-öt ^{napos} eső van, akkor jó termés lesz, ha a május száraz akkor nincs jó aratás. Ha a marha igen jó legel, akkor eső várható." Fehér, piros, zöld szivárvány esetén, - ha piros akkor sok bor lesz, ha legtöbb a zöld benne akkor sok széna lesz, ha legtöbb a fehér rajta, akkor sok kenyér lesz.

III. Az aratás megkezdésének időpontja.

1. Takrozni -

"Összekepelünk, összeraktyuk kepébe, betakarozullunk, mer mök szárat a buza. Behordotta az árpáját, buzáját a gazda, aszongya:

betakarottam." "Kaszává gyorsabban mögy az aratás, mint sāróva." A takarás szót, szénagyűjtésre nem használják.

2. "Összehorgya" kepébe /Kovács János/.

3. "Röndös ideje: Pétör-Páلكor, Sārlóskor. /Kovács János/, július kettő - három - négy vagy Sārlóskor kezdik. /Fekete József/ Most sokáig ződ lesz, így későn aratnak.

3/a. "Mögnésztem, mije a buzám, öleg szép, de sog benne a konko. /Fekete József/ Mögnézi a végibe mögy, vősz belüle ki fejeket és hazahozza megmutatni a családnak. /Kovács János/

3/b. "A kukorica tőtetlen, a széna még künn van - az aratás tűjibe vagyunk. /Fekete József/

3/c. "Nem eccerre keszték, de pēnteken sohasem. /Fekete József/ Mindön gazda saját maga állapította meg"/Kovács János/.

3/d. Az őszii érpát aratták először le. A szikes talajon "gyengébben nevelődik", későbbben érik. A fekete földben előbb érik be.

4. A gazda egy fejet kidörzsöl, a benne levő szemeknek "röndös keménynek és pirozsnak köllött lönnie." /Kovács János/

5. Ha aratás előtt néhány nappal nagy forróság vagy aszály jön az érésben levő buzaszemekre, azt mondják "a buzát mögütötte a héj. Ténleg nincsenek benne ojan jó szömök, de azért learattyák." Ez akkor történik, "ha összē" nem jó pácótuk a buzát, mer sog benne a csörmő."

6. Ha a gabona túlérött, akkor azt mondják "elérött a szöm, kimennek már hajnalba, mer le kö aratni. /Fekete József/ Elérött a buza, mer törig." /Kovács János/

8. Ld. 6.

9. "Kiverte a szél a szömöket, mind a földön vannak. Rozsda a ződ sások a buza szárán rajta vannak, ha hozzányul az ember az ujját mögfogja. Ha nem ér mög július kettő vagy ötre és gyün egy hirtelen meleg, aratni köll." /Fekete József/

"Üszkös az én buzám - uj vassá szántották - mondták régön" meséli nevetve. /Kovács János/

9/a. "Hijányos"

"sürü" - igazán nem jó".

IV. Előkészületek az aratásra.

1. Nem.

2. "A szőlőbe vót neki munkája szénává, a kukoricát betőtte, mők kapáta másoccor, a szőlőt letetőszte, lefattyusza. /Kovács János/ Készen van a szénahordássá, mögcsinájuk a szürüt. Ha kigyöpösödik, akkor kapává fősarabuják. Ha a cséplés hónap kezdődik, este a szürüt mögöntözzük. /Fekete József/

2/a. "Legtöpször ott azon a helen csinyájják buzábu a kötelet. Zsupbu, rozsbu is csinyájják, vigyázni kő, nő lögyön benn rozszem, de ha van benn nem jó a buzának." /Fekete József/ "Nem mindenki, zsupbu izs csinátak, buzáva befötték, hogy mög ne széraggyon". /Kovács János/

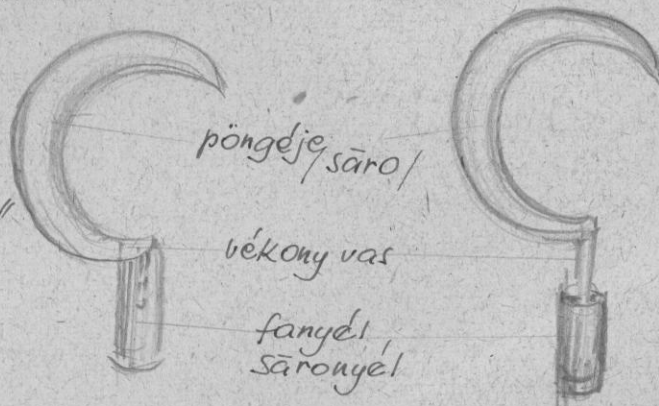
3. A gazdaasszony aratás előtt "mögötte a könyeret, több tejet szürt le a fazékba, hogy légyen több turó, tejfő. A fejin kosragba vitte ki az ennivalót az aratókhoz. /Fekete József/ Korábban évitte az ebédöt. /Kovács János/

B/. AZ aratás szerszámai és munkamenete.

V. Sarló és a sarlóval való aratás.

1. sáro /Kovács János/ sarló /Fekete József/ - buzát, rozst arattak vele.

*Ez a jó, mer
"a sarlakat
nem szakítja ki"*

1/b. Ld. fenn.

1/c. "Vazskereskedésbe, vasáruzsóbóba /Kovács János/ vettük, gyárba készütek. Most csak az asszonyok használik csollánszédésre a disznónak, vagy libának kukoricacsutát vágnyi."

1/d. "Kaszakövé mekköszörütük, amivé éles lett. A gazda vagy fia megalapítja. /Fekete József/ Éccör mekköszörüte a kaszás, a marokszödő ritkábban." /Kovács János/

1/e. "Belevákta ety kepe tetejibe, így biztossan mektaláta. /Fekete József/ Télen fönn a padláson vót a szalufa mellett beleakazva. Nem vót saótartó." /Kovács János/

2. Kaszabarló - fúkasza - fékör alaku széles penge, amelyet nyélre erősítenek, aratáskor marokszedésre használják. Rajz ld. 1.

3. "Összemarkóta husz - harminc szálat, lefokta, levákta és csomóba rakta, utánvaló kötözött. Tiszta munka vót, így kevés szömvesztességgé. /Fekete József/ Régön vót csak a faluba csak sárova aratás." /Kovács János/

3/a. "Mégye mellett, jobbru indul el, ahogy a kaszás bevákta, úgy mönt utána hátrafelé. /Kovács János/

3/b. "Egymásután mentek, úgy tizenöten iss. Pásztákba mentek nem etyvéktébe." /Kovács János/ "Hat-hét után vót ety kévekötő, kötöző - ety darabot főfogott, aszt szödögette fő. /Fekete József/

3/c. "Öt centire hatyta mintkettőné, vót néha hogy kéccentisre. /Kovács János/ Egy ujnyi és ety kézfej magasra. Ha kétódat magasz vót a taró, akkor teknyözött." /Fekete József/

3/d. Csak asszonyok végezték. A férfiak a nehezebb kévekötési munkáknál segítettek.

4. "Nem vót benne sömmi előny, talán kevesebb vót a szömvesztesség. Kevézs munkát teljesített." /Kovács János/ "Tisztábban arattak

saróva." /Fekete József/

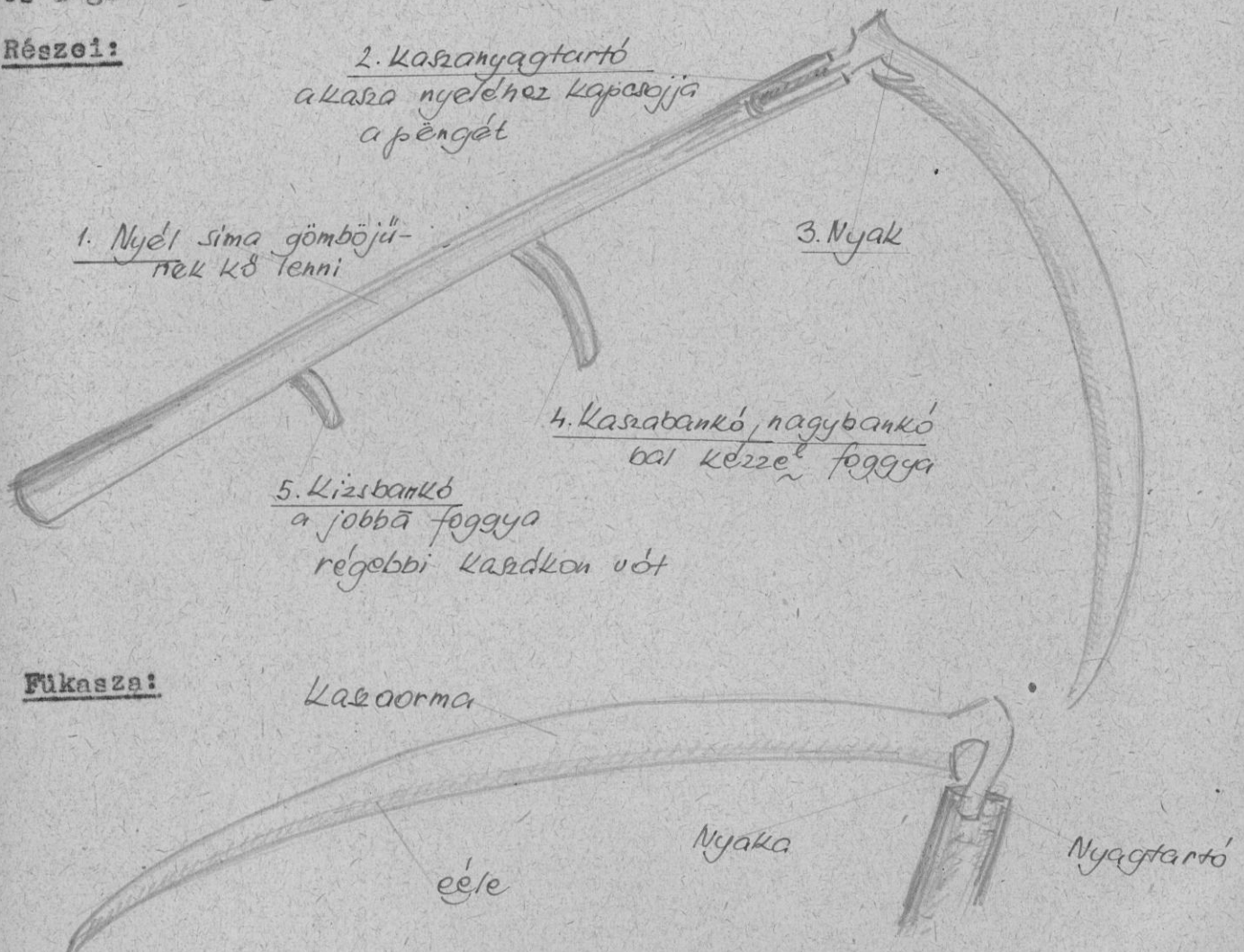
5. "Lefektette a markot és a készen tartott kötélbe rakt a bele. Előbb lerakta marokba."

VI. Kasza.

1. Kasza

- hosszú nyélre szerelt acélpenge, amivel a takarmányt és a gabonát vágják.

Részei:

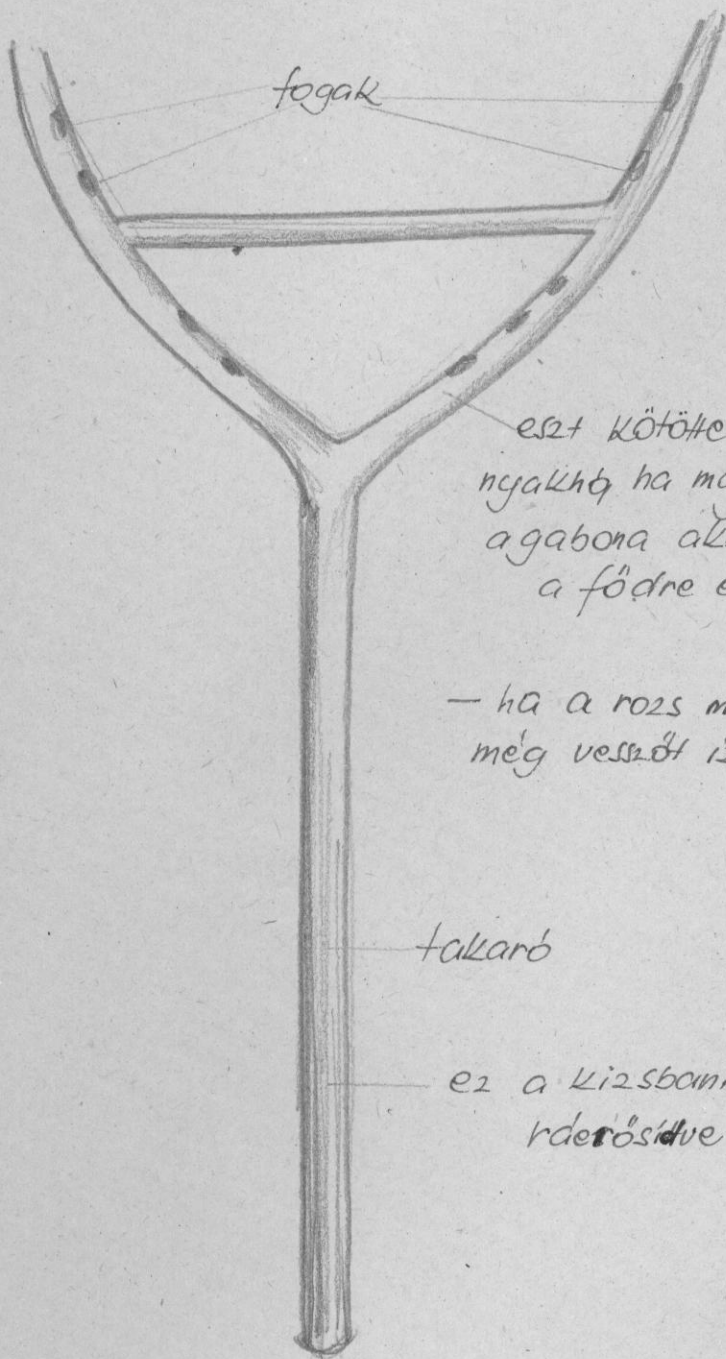

Fülasza:

90-95 centi a legtöbb kasza. Ismeretes a 9-10 markos kasza volt.

3/c. "Ha hangosan és vékonyan peng, akkor az jó vas, A he-

6. Takarógrábla:

gyét a kúchöz pendíti." Ráteszi a mankót a kaszanyéllel együtt a vállára, a bal kezét kinyújtja, ha ujjaival eléri a kasza hegyét, akkor az jó kasza.

3/d. "Vótak vándorárusok, csempészek." /Fekete József/ Tudomásuk szerint Svédországból hozták a kaszákat, jobban mondva a kaszapengét. "Junius tizennegyedikén vót a Kaposzmérei vásár". /Kovács János/

3/e. Duna, Adria, Hangya, Szili kaszák, Vulkán, Balatonyöngye. /Angol és svéd acélból/

4. Könnyű iharfából vagy hársfából volt.

4/b. Mindenki magának készítette kb. 130-140 cm-es volt. "A véginek simának kellett lenni, három - négy szöglete vót a felső végén."

4/c. "Kizsbankó, Nagybankó"

4/d. Csaknem mindig maguk készítették.

5. A nyakát rátették a nyélre egy karikával erősítve, hogy szilárdan álljon, vasékkal ékelték be. A kaszakarika vasból volt.

5/a. Csak az egyszerű vaskarika ismeretes.

5/b. A kaszapengét úgy állítja be nyélhez, hogy a kezével elérje. Ld. 3/c. "Ha a kasza nagyra van állítva, akkor a nyéllel a nyakat magasra kő állítani." /Fekete József/

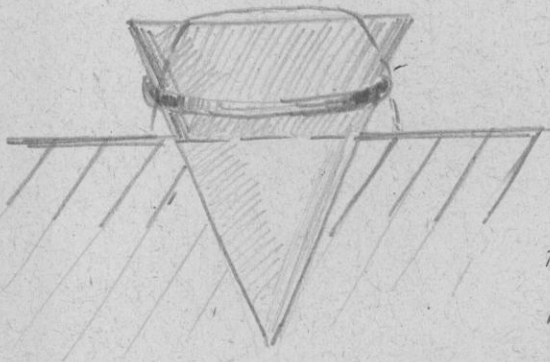
6. Takaró, /kétágú fa/

- aratáskor szerelik a kaszára, ez a levágott szálakat a rendre hajtja. "Gráblázs takaró" - kétágú fa vót. Ha magasz vót a gabona, akkor kellett a földre ereszteni."

7. Ülő

"kizsvastag vastukébo vót, beleverve a favágítón és rajta kalapálták ki a pengét."

7/a. "Szögletezs, hegyezs vót, hogy a földbe belemönnyön. Féltenyérnyi magasz vót."

"Kovács csináta. Vagy favágó tukét használtak, vagy a pajtatalptya is jó vót alá."

Ha a kasa nyélen volt, fát raktak rá az üllőre, hogy feküdjön a kasa él.

7/b. Kalapálószerk

- három lába volt, a mezőre is kivitték.

8. Kaszakalapáló

"kéttápu kaszaverő kalapács. Két hüvejkunyi nyél és rajta a kalapács." A kalapácsnak kemény vasból kellett lenni. "Száras helyön tartották a padlásfeljáró lajtorgójában."

8/a. Ld. fenn.

8/b. Igen.

Kaszakalapáló

9. "Az ülőn fekünni köllött a kaszának, addig ütötte, kalapálta, amig ki nem ért a végére. Bal kezével foggya a kaszát és a jobb kezével, a kalapáccsal üt. A kezével ugy fordáti, hogy ne romoljon e mer bekupásodék. Árnyékos helyön végzik, a napon az ember szőmébe csillámlik a kaszapenge, így nem látja jól." Kaszakalapálást reggel végezték az aratás idején. Rétkaszáláskor reggel és ebédután is kalapálták a kaszát. A kalapálást a boglya, kepekereszt, vagy fa tövében végezték. "Hacsak lehet né csipkézze ki a kaszát, lögyön si-ma". /Fekete József./ "Aki jó tud kalapáni, jó tud kaszáni is."

10. "Évésott a kaszám, mökkő kalapáni."

11. Kalapál, Kőszörül, mökkalapál

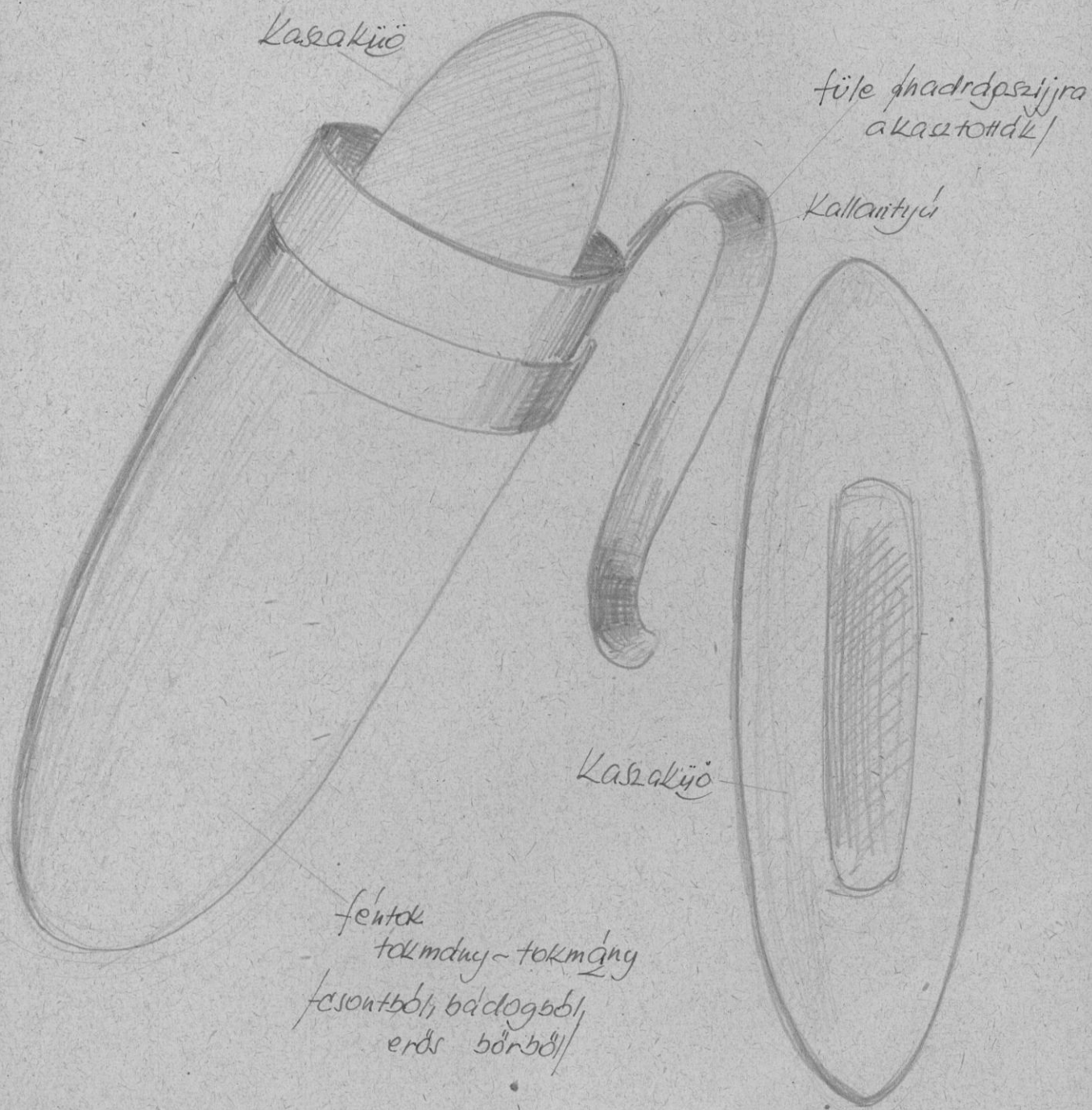
"etompút a kasza éle, nem foggya jó a buzát, mök-kalapájuk. Uradalomba csag ebédidőben kalapátak."/Kovács János/

12. "Mökkőszörüli, mökfeni"

"belemártva a tokmányába a vízbe, akkor jobban fog a száraz kő". /Fekete József/

12/a. Kaszakő

egy kézfejnyi, hosszú lapos, ovális, szürkésbarna kő.

12/b. Termőkő, Smirgli kő /a lány kaszánál használt barna-sárgás kő, hamar vásik./

12/c. Vaskereskedésből vették. Valószínű gyárból hozták.

12/d. Tokmány

a fenéshez szükséges kaszakövet tartják benne. Bágogból készült. Fölül széles, alul keskeny alakja van. Nem díszítették. A nadrágszíjukon hordták, kissé oldalt lógatva. "Vót a tokmánynek luktya és éty görbe drót amibe beleakasztották."

12/e. "Műkfoggya a kaszanyelet, magáva szömbé állittya fő, műktürli - he füvet kaszál - ." /Kovács János/ "A fődre leraktya balfelü, a kaszanyélné foggya és akkor rajta fenyi." /Fekete József/

12/f. "Ha a fűbe sok a pucokturás, akkor tüpször köll."

13. A vállukon. A penge éle lefelé csüng. A pengét nem szokták leszerelni. "Ha fölfelé áll a kaszája pengéje, arra aszongyák beleröpül a kánya."

13/a. "Belevággya a kepébe, a fára ize akasztya. /Kovács János/ Lefegtetve a rënd alá teszik, hogy a nap ne süsse." /Fekete József/

13/b. A kaszát télen a pajtában tartják vagy a szónába belevágva, vagy a gerendába akasztva. Nem szokták zsirral bekenni. Ha fűkaszálas van, a kaszapengét jól megtürölgetik, így nem kap rozsdát.

14. Ha a kasza megkopott, vesznek másikat. A kovács az eltört pengéhez, illetve megrepedt nyakához új nyakat ad.

15. Az elnyűtt kaszát úgy hasznosították, hogy káposztaszelőkést készítettek belőle.

VII. A kaszával való aratás munkamenete.

1. "Röndre-kaszál" /Kovács János/

Röndrevággya /Fekete József/ - a kaszavágást

a buzában maga felé teszi meg, a rendrevágást legtöbbször ahol dült a gabona, ott végzik.

1/b. Rávággya

"az a rëndös aratás. Az előzőné a marokszödő nagy munkát végez, és mégsem tuggya ojan rëndösen csinányi. A rëndrevágásná a kive is szebb. A rávágás jobb, a kaszás is, a marokszödő is könnyebben szödi, a kive tüje is egyenesebb a rávágottná, kisebb a szemvesztesség."

2, 2/a, 2/b. "Balkezed föfelé tarcsd, a kisbankóva, ne hajuj mög annyira, és ne az orráva kaszáj, hanem a kasza hátujáva." Ld. fénykép a nyári munkamenetről.

2/c. "Nagy erőve, de nem jó. A kasza högyive csinyájja."

3. "Taró

egy ujjnyi magas földdaab" /Fekete József/

Egy Elő

"bizonyos terület ahol haladok végig például éty hód földné ha levágja éty harmadát az egy elő" tehát a levágott terület neve." /Kovács János/

4. Egy dülő

- bizonyos földterület, amelyen levő gabonát egyfolytában vágják le, végénél visszatérnek a kiinduló ponthoz.

5. "Az eső a kaszás, utána a marokszödő és a kévekötő gyün. Ahogyan az eső kaszát, úgy lépett utána rëndre a marokszödő és a kévekötő. Mindig a kaszáshoz igazodtak."

IX. A levágott buza összeszedése vontatókba, petrendékbe

1. A levágott gabonát "kévébe kötötték - mindig eszt csináták az árpáva és a zabbā is. Petrencébe ragták az árpát, ha a szárazság miatt nem nőtt. Előnye a hosszú gabonábu, így könnyebb kazait petrencét rakni. Nehéz vóna kazāt rakni, sog etörne belüle."

1/a. -

1/b. "Ha tágan van kötve a kepe, akkor beázik. Fontos, hogy szorossan bekössék. A kazlakat is pontosan még lehet csinálni."

Ld. 1.

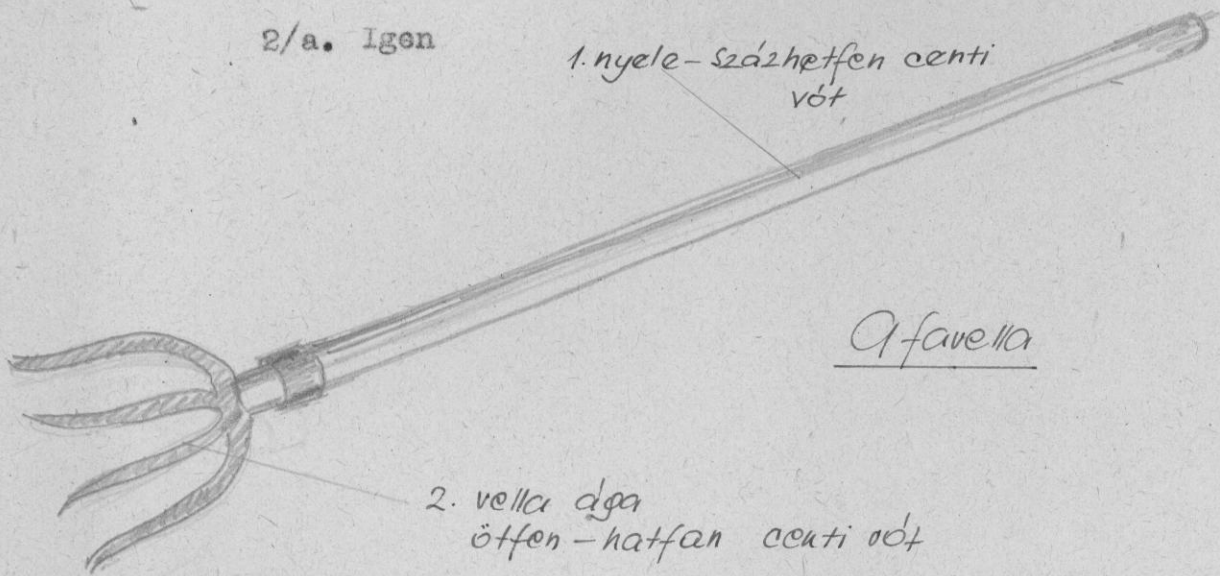
1/c. -

2. Vella, vazsvella

"volt három, de ^alegtöbb, négyágu volt. A nyele hosszú vót, fábu készüt, az erdőbe magunk vágtuk, mogyoraufábu, mer ha kiszárad az, nagyon könnyü. A vellát vazskereskedésbe vették." /Kovács János/

2/a. Igen

1. nyele - százhetfen centi vót

varella

2. vella dga
ötfen - hatfan centi vót

"a vazsvellát a fügyüjtésnél, kaszálón hasznáták, ojan hején, ami nyirkosz vót." A vasvilla négyágu volt.

3. "Egy rudas petrence, amit két ember ẽ tudott vinni, százötven kiló, két mázsa ize vót."

3/a. Petrence - lóher, lucerna és réti szénából készített nagy kupacok. Egy petrence réti széna kb. két mázsa is volt. "Sog vellábó át."

3/b. Nagy kocsí gabona "bagja: a petrencéket összehorták egybe. Bagja széna - abba hat-nyócat hortak egybe."

3/c. Petrence, Rudas petrence

egy csomó levágott gabona kb. két - három petren-

céből állott.

4. Nem volt.

Az aratásnál a gabonát kaszával vágják "ety kaszaerő vót ety kaszás, marokszödő, kéveköttő. A legtöbb ety családbu kerüt ki.

Nagy grábláva vonták össze. A grábla foga kiemeli a szálakat, eszt iss kévébe kötük és odaviszik a kepéhez. Melléje töszik ugy, hogy ne érje a kepét ety fél méterre."

X. A levágott gabona összeszedése marokba, kévébe

1. "Főszötte a markot, marokba szöd, amikor ety markot főszöd, kifordétja. Régön hozzáütötte a marokszödő a fődhöz a szérát, hogy szépon ájjen. Kézbe fejné fokta a buzát és kézze kötötte csomóba. A marokszödő háttal mögy a kaszásnak, a markot a bal kezéve foggya, a saró van a jobb kezibe. Lép, és kiteszi a markot ódara. Szokták mondani: vigyázz, mer befelé mögy a kasza - a marokszödő akkor kiáll. A marokszödő kargyán egy vászonyruha vót, erőzs vászonbu, ök maguk terméték, hozzá a kendürt. A marokszödő fát, kéveköttő botot hesznátak."

1/c. Nem.

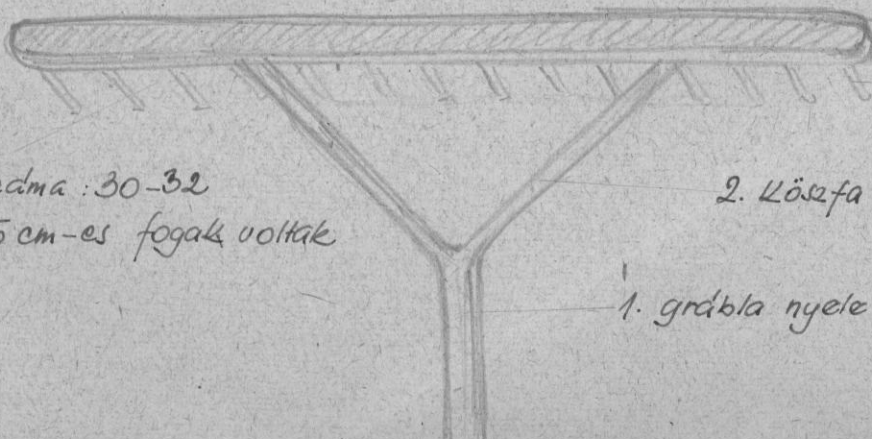
1/d. Régebben takarmánynak rakták "bükkönnyē keverve vették és az jó takarmány vót."

3. Nem ismerik.

3/b. "Az arató és fuvágó saró etyforma vót".

3/c. Cereblye

"keét - keét és fél méteress vót a nyele."

3. fogaji -
- 2 méter

A fogak száma: 30-32
kb. 35 cm-es fogak voltak

2. Közefa

1. grábla nyele /majdnem 2 méter/

4. Marok

"ojan marokot szöttem, hogy vót ety jó hónajla.

Marokbu lész a kéve." /Kovács János/

4/b. A marokszedő aratáskor, az ülébe széd egy csomó buzát.

"Három marok ety rőndös kéve." A kisebb egységet nem jelölik külön névvel.

4/c. Nincs.

4/d. Kéve

"Mikor a kaszás kaszál, utána mögy a marokszödő, és beköti a kévét. A kéve három marokná nem több, ötten, hatfan centi magos." /Fekete József/ A kaszálás után a kéve kötetlen maradt.
/Fükaszálás/

5. Kötél

"mingyá gabonábu készüt, akineg vót zsupptya, az előre csinyát kötelet és bevizeszte előre. Ahogy a kaszás levákta, a kévekötő azonnal sodorta a kötelet."

Kévekötőbot, Kötőszőbot

"az egyik vége hegyesebbre vót, a másik tompább. Negyven centi vót."

5/a. "Vót rozsszabbu. Ha több munkás mönt, kivitték kocsivá reggel korán. Szokás vót, hogy a rozstot előre écsépeték és számájába kötötték a régi gabonát."

5/b. "Az árpának a rozsbu váktak rendet, és abbu csinyáták a zabot zapszárakbu, a buzát rozsszárakbu készüt kötélle kötöszték össze."

5/d. Kötelet csinyá^e- kötélcsinyáló

"már ott köllött lenni a marokszödő előtt."

6. Kötéltekerés"a marokba fővette évette kétfelé belepördörte két-hármat a szalmájába és készen vót." /Kovács János/

"Fél maroknyi buzát felvész, a fejüket összetéve csavargya. Hóna alá teszi és ugy sodorgya, kézze." /Fekete József/

6/a. Ld. fent.

6/b. -

6/c. "Nyulfülezs kötél"

a kihuzott szálat alátekerte.

6/d. Nincs.

7, 7/a. Kötélesinálók a kötöző - , marókszödőnek kellett ezt megcsinálni. A kévéből vett ki bizonyos fürtöket, ebből scdorta.

8. Kévét beköti

"széd ~~van~~ terítve, a kéve alatt van a kötél. Kissé mögcsavargya bal kézze, jobb kézze a másig végirü. Oda a kötél alá duggya a bototés ijen formán alácsavargya. Arra kö vigyázni, hogy a kévét közép tájon. alul, a tujáné kösse, mer fejné kicsuszik. Hajá-va csinájja ezt a kévét."

8/b. Nők és férfiak.

XI. A keresztberakás előkészületei

1. Kepesos

2. Kepesos

3méter

17 kéve magas
vót, mind egyik
tetejün a papkéve
feje nézet észak-
nak, ellenkező
irányba leköttél

"Uradalomba behorták a kévét, egymástu három métör távolságra, két-két kévét rakott le, három-három métörre. Az első Kaszás kötője tápat. /Fekete József/ A kévék szélle vannak ragva össze. Tizenhetezsbe ragták." /Kovács János/
Az összerakott kévék száma 16-17-18.

3. Ld. fenn.

4. Nem ismerős.

5. Nem ismeretes.

6. Kupac - a szó ismeretes, de ez a kéverakási mód nem.

7. Nem ismeretes.

8. "Tizezsbe ragtuk, hogy had száraggyon ki."

Tehát csak bizonyos időszakonként használták, nem állandóan.

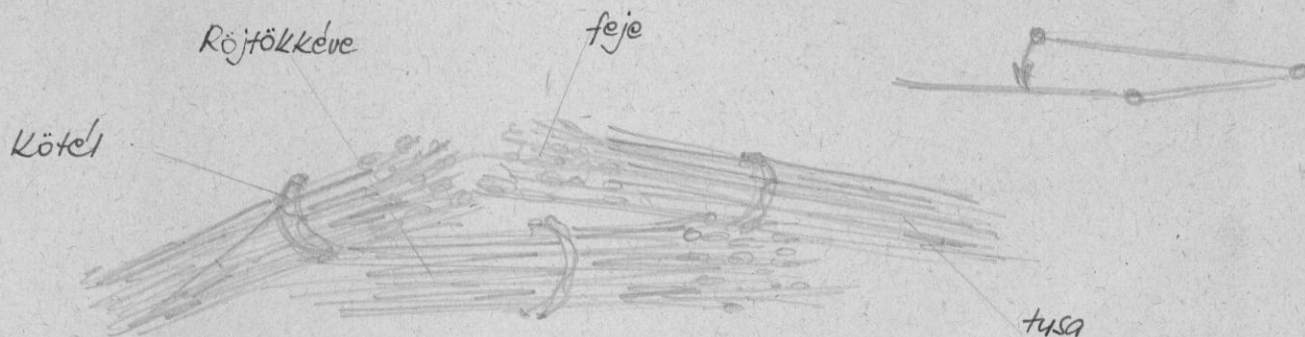
9. Nem ismeretes.

10. -

XII. A kereszt és más hosszabb időre szóló kéverakási módok

1. Röjtökéve

ē van röjtve, nem láccik ki. Ha tizönnyócazsba ragtak egy kévét, letört, így a legāsó fejit főtürték, hogy ne érgye a fődöt esős időbe."

2. Kepeváll

"kalászk bórúnak rája."

3. Papkéve

" a tetejin legföülü van. Régös régen, amikor naty papi

Uralom vót, akkor, mindent ami a tetején vót, odaattak. Igy lött papkéve. Mozst má tizenhat-tizennyócat izz tésznek bele. Nehezebb hordanyi, hogy kerűjjon ki a sor. A kerékben áll a barázdába és így egyenösen lehet rakodni, mer a kéve az ódalas felin van. Régen ety köröskt husz kepe vót."

4/a. -

4/b. - "A képek szegényebb sorsu emberek vótak. Aratás idején mőkfogatták őket. Ha dütt vót, százhusz kiló buzáér arattak, és ha jó vót, akkor száz kilójér."

4/c. "A kereszt tizönnyc kévébő állt."

"Ety köröskt tizönnyc kévébő, ety kepe tizönkettő, tizönháromból át."

5. -

6. -

7. Ld. fenn.

8. Kepét rak, kepézni

- az az eljárás, amikor az arató a kévéket keresztetekbe összerakja.

8/a. "Szorossan, egyenletösen feküggön minden kéve. Lektöbbit a kaszás végeszte. Férfijak.

Kepesor lektöbbször lekötötték a keresztetek, a legfölső kévébő huszták ki és alányuva benyomták. A papkévének délnek kellett feküdnie, hogyha éjszak felü gyütt a szél nem a fejit mosta, hanem a tövit. "

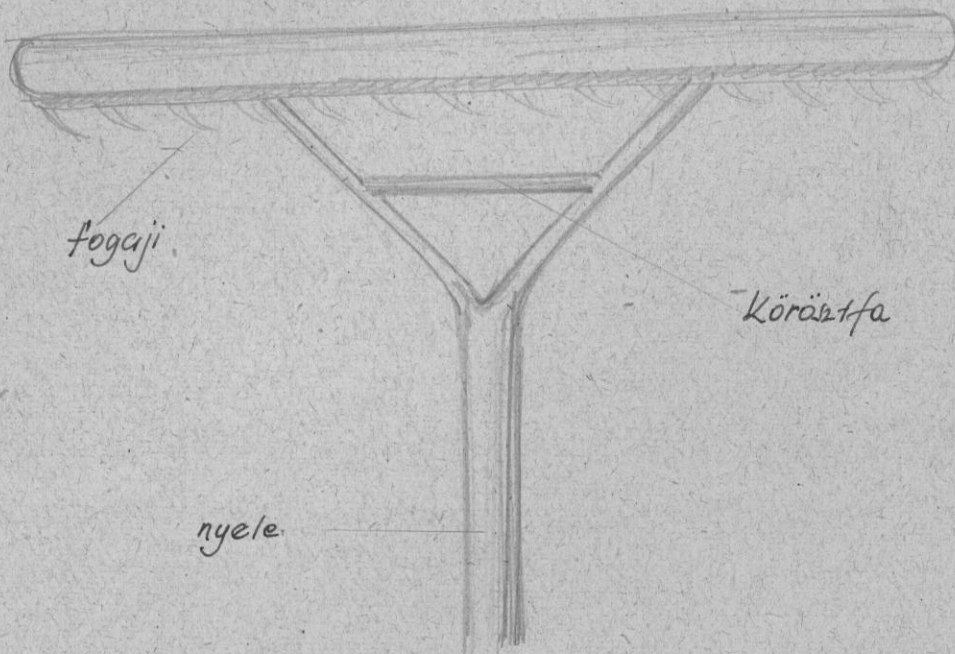
XIII. Az elhullott szálak összegyűjtése és a tarló

1. Kusza

- a tarlóról összeszedett szálak, vagy amit a gereblye összehord.

2. Nagygerébjé /Fekete József/

Nagygrábla /Kovács János/

"A fogak négy ujnyi vótak, egymástu miné sűrűjebbek vótak, anná tisztább munkát végesztek."

3. Geréblés

"horgyák haza a gabonát, gerébjézésnek mongyák."

3/a. "Harmattā mikor még nöm törött a szár. Gabonahordás után, minden kocsiná főgeréblélik. Napközbe horták. /Kovács János/ Kiszgrábláva a marokszűdő, mek kötöző a kuszát szötte a tārón."

3/b. Az asszonyok végezték.

3/c. Utána mentek a kaszás mögött, a végén amikor minden elkészült, akkor gereblyáztek.

3/d. "Hajnāba még sötétbe vitték a nagy gráblát, és huszták a tārón. Miután a kaszás tejesen ekészüt, akkor gráblásztak. Azután gyütt a gráblálógép."

3/e. A kaparékot nem kötötték kévébe. Szekérre rakták és hazavitték.

4. "Fejét szödügetnek. Buzafej szödés a lehullott szálakat zsákba szödték, vagy nagy vékába."

4/a. "Szegényebb sorsu asszonyfélék vagy cigányok szödték. Engedéjt nem köllött kérni."

4/b. A lehullott szálakat köténybe, abroszba, zsákba szödték. Leccsipték a fejét, a szalmáját ott hagyták a földön.

4/c. "Kidörzsügette botta és évitte a baromfijának."

5. "Miné alacsonyabb tārót hatytak. Magas tārót nem hatytak, körülbelül nyóc centi vót, uradalomba azt követéték."

Adatközlőim voltak: Fekete József /sz.1886-ban Szennában,
foglalkozása földműves/

Kovács János /sz.1896-ban Bárdudvarnokon,
1918 óta él Szennában/.

Gyűjtő: Imre Mária
Tandákező főiskolai hallgató

Pécs. Anna n. 20.

Gyűjtés helye: Szenna, Somogy megye
Ideje: 1964 március 1-4, április 11-12